

แนวคิดพื้นฐาน ยุทธการณีสหกรณ์¹

โดย...ศาสตราจารย์พิเศษ อาบ นคะจัด

สมาชิก สอ.มก.เลขที่ 77

นักศกกรณแห่งชาติสาขาวิชาการศกกรณ

ที่ปรึกรษา สอ.มก.

ความนำ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นมหาวิทยาลัยแรกในประเทศไทย ที่เปิดสอนวิชาการศกกรณ (เศรษฐศาสตร์ศกกรณ) ในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2486 และเปิดสอนระดับปริญญาโท ตั้งแต่ปีการศึกษา 2520 จนถึงปัจจุบัน

ก่อน พ.ศ.2486 บุรพาจารย์ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็ได้เป็นผู้นำในการให้การศกกรณาบรมวิชาการศกกรณ แก่ข้าราชการฝ่ายการเกษตรมาตั้งแต่มีการจัดตั้ง “ศกกรณวัดจันทรไม่จำกัดสินไช” ซึ่งเป็นศกกรณแรกในประเทศไทยในหมู่เกษตรกร 16 คนในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2459

บุคลากรสังกัดกรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมกันเป็นคณะบุคคล ขอจดทะเบียนเป็นศกกรณออมทรัพย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2502 และเป็นร้านศกกรณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2508 ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติศกกรณ พ.ศ.2471

พระพิจารณพาณิश्य (พิจารณ ปันยวนิข) เป็นคนบตี คณะศกกรณ กรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และท่านพระพิจารณพาณิश्य ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศกกรณ และเป็นนายทะเบียนศกกรณในเวลานั้นด้วย

คณะกรรมการดำเนินการ สอ.มก.ยุคแรกตั้ง

ในจดหมายแจ้งด้วยการจดทะเบียนศกกรณออมทรัพย์ กรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งนั้นนายทะเบียนศกกรณ แจ้งมาด้วยว่า เนื่องจากงานศกกรณออมทรัพย์ในชุมชนผู้มีเงินเดือนของกรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นงานใหม่อีกแห่งหนึ่งของกรมศกกรณ ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้เกิดการออมทรัพย์การช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มสมาชิกศกกรณนั้นๆ และเป็นกิจกรรมส่งเสริมสวัสดิการข้าราชการสังกัดกรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อีกแบบหนึ่ง จึงขอให้กรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ช่วยปฏิบัติดังนี้

1. ให้อธิบดี ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการศกกรณ
2. ให้กรมช่วยเหลือศกกรณด้านต่าง ๆ คือ

¹ ประกอบการบรรยายในโครงการฝึกอบรมสมาชิกแรกเข้า เรื่อง “การวางแผนชีวิตกับ สอ.มก” วันเสาร์-วันอาทิตย์ที่ 17-18 ธันวาคม 2548 ณ โรงแรมภูหินสวาย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

(ก). จัดสถานที่ให้เป็นสำนักงาน

(ข). ให้แผนกคลังช่วยหักเงินเดือนของสมาชิกสหกรณ์เป็นเงินออมในรูปค่าหุ้นรายเดือน ตามที่สมาชิกแจ้งความจำนง

(ค). ให้แผนกคลัง ช่วยหักเงินเดือนของสมาชิกผู้กู้ยืมเงิน ชำระเงินต้นและดอกเบี้ยตามระเบียบสหกรณ์

(ง). ให้ข้าราชการที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ได้รับอนุญาตให้เป็นกรรมการสหกรณ์ และปฏิบัติงานของสหกรณ์ โดยถือเป็นงานด้านสวัสดิการของบุคลากรตามนโยบายของกรม

ประธานกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์ กรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คนแรกคือ คุณหลวงอิงศกรสิการ (นายอินทรี จันทรสถิตย์)

สหกรณ์เป็นตลาดมีรูปแบบพิเศษ (Formal Market)

สหกรณ์เป็นตลาดมีรูปแบบพิเศษ (Formal Market) ส่วนบุคคลที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิก ภายใต้กฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

ตลาดสหกรณ์ต้องมีแผน ดำเนินงานต้องเป็นตัวแทนสมาชิกในการซื้อสินค้ามาจัดจำหน่ายให้สมาชิก ในปริมาณที่เกิดการประหยัดต่อขนาด และในการเป็นตัวแทนสมาชิกในการรวบรวมสินค้าหรือผลผลิตของสมาชิกออกจำหน่ายในปริมาณที่เกิดการประหยัดต่อขนาด ทั้งนี้เพื่อให้ไปตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ว่าด้วยการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale)

สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด ก็เป็นตลาดมีรูปแบบพิเศษ ส่วนบุคคลที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ เหมือนสหกรณ์อื่นทุกประเภทและต้องทำหน้าที่การตลาด (Marketing Functions) ทุกประการแทนมวลสมาชิกซึ่งเป็นทั้งเจ้าของและเป็นทั้งลูกค้าผู้ใช้บริการของสหกรณ์ การทำหน้าที่การตลาดแทนมวลสมาชิก จึงไม่ใช่การซื้อสินค้ามาขายให้สมาชิก แต่การซื้อสินค้ามาจัดจำหน่ายให้สมาชิก ในฐานะเป็นตัวแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์(ป.พ.พ.)และในการที่สหกรณ์ขายสินค้าแทนสมาชิกก็มีนัยทางกฎหมายเช่นเดียวกัน คือทำการในฐานะเป็นตัวแทนสมาชิก

วัตถุประสงค์ของบทความนี้

วัตถุประสงค์ของบทความนี้ มีดังนี้

1. เสนอและวิเคราะห์แนวคิดพื้นฐานที่เป็นอุดมการณ์ของสหกรณ์
2. เสนอและวิเคราะห์ความเจริญเติบโตของ สอ.มก.
3. เสนอและวิเคราะห์โครงสร้างด้านองค์การ และด้านธุรกิจของ สอ.มก.
4. สรุปและเสนอแนะ

แนวคิดพื้นฐานอุดมการณ์สหกรณ์

คณะบุคคลที่จะร่วมกันเป็นสหกรณ์ได้นั้น ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. แต่ละคนในคณะบุคคลต้องมีประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างน้อยหนึ่งอย่างร่วมกันและมีสมาชิกเข้าออกได้ตามใจสมัคร

2. วัตถุประสงค์ของแต่ละคน และของคณะบุคคลนั้นคือเพื่อร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามหลักการสหกรณ์ ให้บรรลุประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน

3. วิธีการที่จะบรรลุประโยชน์ร่วมกันได้นั้นจะต้องจัดตั้งองค์การวิสาหกิจและสหกรณ์ขึ้นเป็นนิติบุคคล สมาชิกเป็นทั้งเจ้าของและเป็นทั้งผู้ใช้บริการของวิสาหกิจสหกรณ์นั้น

4. ให้บริการต่าง ๆ แก่สมาชิกและครอบครัวเพื่อสร้างเสริมฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของเขาเหล่านั้น

สรุปอุดมการณ์หลักการและวิธีการปฏิบัติของสหกรณ์

อุดมการณ์ หลักการ และวิธีปฏิบัติของสหกรณ์นั้นเกี่ยวโยงกัน กล่าวคือ อุดมการณ์นำไปสู่หลักการและหลักการนำไปสู่วิธีการ และย้อนกลับเป็นเหตุปัจจัยของกันและกัน ดูตารางสรุปอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการปฏิบัติของสหกรณ์

อนึ่ง หลักการของสหกรณ์ ที่นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายสหกรณ์ไทย คือ พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ.2542ปรากฏในตารางแสดงหลักการของสหกรณ์ที่นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายสหกรณ์ไทย

(ดูตารางเอกสารแนบ)

สรุปอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการปฏิบัติของสหกรณ์

อุดมการณ์	หลักการ	วิธีปฏิบัติ
ยึดถือการช่วยตัวเองโดยร่วม ทำการเป็นคณะบุคคล (Self-help Solidarity)	การช่วยตนเองโดยอาศัยการ ร่วมมือกันเป็นหมู่คณะบุคคล นั้นจะสมัครเข้าหรือออกได้ เสมอ	- รวมเป็นสหกรณ์ได้หลาย ระดับโดยกำหนดเขตแดนของ สหกรณ์นั้น เช่น ระดับชุมชน ระดับแต่ละสหกรณ์ ระดับ ชุมชนสหกรณ์ เป็นต้น และ ร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์ - ร่วมมือกันทำวิสาหกิจ ระหว่างกันร่วมกันลงทุนใน ธุรกิจและอุตสาหกรรมเพื่อ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและ สังคมสมาชิก - ได้รับความช่วยเหลือจาก ภายนอกสหกรณ์ หากมีแต่ ต้องเป็นการชั่วคราว และต้อง มุ่งมั่นพัฒนาจิตใจที่จะช่วย ตนเอง
	การส่งเสริมประโยชน์ของมวล สมาชิก(ส่งเสริมประโยชน์ทาง เศรษฐกิจของมวลสมาชิก โดยให้บริการของวิสาหกิจที่ สหกรณ์เป็นตัวแทนกระทำ การ)เพื่อจูงใจให้กระทำการ ช่วยเหลือตนเองในทางที่ ก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกัน ได้เป็นรูปธรรม	- ไม่ให้ใช้ชื่อสหกรณ์เพื่อ วัตถุประสงค์อย่างอื่น นอกจากส่งเสริมประโยชน์ ของสมาชิก - สมาชิกสหกรณ์หรือผู้แทนที่ สมาชิกเลือกตั้ง เป็นผู้กำหนด นโยบายของสหกรณ์ - ให้บริการใกล้เคียงต้นทุนค่าใช้จ่าย - จำกัดการทำธุรกิจให้บริการ แก่ผู้ไม่เป็นสมาชิก - ควบคุมกิจการในแต่ละปีโดย ผู้ตรวจบัญชีของสหกรณ์

อุดมการณ์	หลักการ	วิธีการปฏิบัติ
		- จัดจ้างบุคลากรที่มีความสามารถและได้รับการศึกษาอบรมมาดี - จัดให้มีทุนดำเนินงานให้เพียงพอเหมาะสม - จัดให้มีขนาดธุรกิจให้เพียงพอเหมาะสม - ถ้าจำเป็นก็ทำธุรกิจกับผู้ไม่เป็นสมาชิกเสริม
ยึดถือเสรีภาพ (Liberty)	เป็นสมาคมโดยสมัครใจ ถือเป็นสมาชิกโดยสมัครใจ	- ไม่มีการบังคับให้ผู้ใดมาร่วมคณะบุคคลเป็นสหกรณ์ - ไม่จำกัดสิทธิการลาออกจากสหกรณ์
	เป็นองค์การมีเสรีภาพในการกำหนดวัตถุประสงค์ การตัดสินใจและการบริหารจัดการ(ภายใต้กฎหมายระเบียบข้อบังคับ)	- มวลสมาชิกมีสิทธิกำหนดและแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ - มวลสมาชิกมีสิทธิรับสมาชิกใหม่ - มวลสมาชิกมีสมาชิกดำเนินการร่วมกันของพวกตนตามนโยบายที่พวกตนกำหนดขึ้นในระบบเศรษฐกิจของประเทศ
ยึดถือความเสมอภาค (Equity)	จัดสรรโดยเหมาะสมและยุติธรรมซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินวิสาหกิจของสหกรณ์	- จำกัดจำนวนหุ้นที่สมาชิกแต่ละคน จะถือได้ - จำกัดอัตราเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้ว - ให้มีเฉลี่ย คือ ตามส่วนแห่งธุรกิจที่สมาชิกได้ทำกับวิสาหกิจสหกรณ์

อุดมการณ์	หลักการ	วิธีการปฏิบัติ
ยึดถือการเห็นแก่ประโยชน์ ของผู้อื่น (Altruism)	เปิดรับสมาชิกเสมอไป	- ไม่มีข้อกีดกันการรับสมาชิก ใหม่ - ไม่แบ่งแยกบุคคลใด ๆ เพราะ ศาสนาเชื้อชาติ หรือความ เชื่อถือทางการเมือง
	สมาชิกและสหกรณ์ คือ บุคคลเดียวกัน กล่าวคือ สมาชิกเป็นทั้งเจ้าของและ เป็นลูกค้าของวิสาหกิจ สหกรณ์ไปพร้อมกัน	- กำหนดให้สมาชิกสหกรณ์แต่ ละคนส่วนบุคคล และส่วน การเงินกับสหกรณ์ เช่น ร่วม ประชุมและร่วมซื้อขายกับ สหกรณ์ - สมาชิกสหกรณ์เท่านั้นจึงจะมี สิทธิเป็นกรรมการดำเนินการ สหกรณ์ได้ - จำกัดการทำธุรกิจให้บริการแก่ ผู้ไม่เป็นสมาชิก
ยึดถือระบบประชาธิปไตย (Democracy)	บริหารจัดการและควบคุม สหกรณ์และวิสาหกิจทั้งหมด โดยหลักประชาธิปไตย	- สมาชิกทั้งปวงมีสถานะเท่า เทียมกัน - สมาชิกคนหนึ่งออกเสียงได้ หนึ่งเสียง - ถือเสียงส่วนใหญ่ในการ พิจารณาวินิจฉัย - อำนาจสูงสุดมาจากที่ประชุม ใหญ่สมาชิก - สมาชิกมีส่วนร่วมโดยตรงหรือ โดยอ้อมในการกำกับควบคุม สหกรณ์
ยึดถือประสิทธิภาพทาง เศรษฐกิจ (Economy)	ถือหลักประสิทธิภาพทาง เศรษฐกิจของวิสาหกิจ สหกรณ์ วัดโดย ผลประโยชน์ ระยะสั้น ระยะ ยาว ของมวลสมาชิก	- นำวิธีการทันสมัยมาใช้บริหาร การธุรกิจ - สมาชิก หรือผู้แทนที่สมาชิก เลือกตั้งเป็นผู้กำหนดนโยบาย ของสหกรณ์

อุดมการณ์	หลักการ	วิธีการปฏิบัติ
		- มอบอำนาจการจัดการให้แก่บุคลากรที่คัดเลือกจ้างมาทำงานเต็มเวลา - สมาชิกเก่าและสมาชิกใหม่มีสถานะเท่าเทียมกัน
ยึดถือการทำสังคมให้เจริญก้าวหน้าโดยให้การศึกษา(Social Advancement through education)	การส่งเสริมการศึกษา	จัดให้มีคณะกรรมการศึกษาในทุกสหกรณ์เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างขององค์การสหกรณ์ให้มีระเบียบข้อบังคับให้จัดสรรเงินส่วนเกินประจำปี(กำไรสุทธิประจำปี)ในอัตราร้อยละที่กำหนดไว้เพื่อเป็นทุนให้การศึกษา กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นต่ำไว้ก่อนสำหรับผู้สมัครเป็นสมาชิกและมาตรฐานการศึกษาอบรมของสมาชิกที่จะดำรงตำแหน่งงานในสหกรณ์ ของลูกจ้างและของสมาชิก รวมทั้งมาตรฐานข่าวสารสำหรับประชาชนทั่วไป

ที่มา: Prof.Dr.Hans-H.Miinkner; Chances of Co-operatives in the Future,Contribution to the international Co-operatives Alliance Centennial 1895-1995,Marburg/Lahn 1995,Germany

แปลโดย...อาบ นคะจัด...3 กันยายน 2548

หลักการสหกรณ์ทั้ง 11 ประการดังกล่าวนี้ได้นำมาบัญญัติไว้ในมาตราต่าง ๆ ของพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 หลักการของสหกรณ์ที่นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายสหกรณ์ไทย ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542

หลักการสหกรณ์	บัญญัติไว้ในกฎหมายสหกรณ์ พ.ศ.2542
1.การช่วยตนเองโดยรวมกันเป็นหมู่คณะ Self-help Based on Solidarity	มาตรา 4,33,34,35,50
2.การส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิก Member-Promotion	มาตรา 6,7,33,46,49,53,60,61,62,69,70,77,90, 101,110 และ 111
3.การเป็นเจ้าของและลูกค้ามาจากบุคคลเดียวกัน Identity of Co-owners and Customers	มาตรา 4,17,33,34,46 และ 60
4.การมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ Economic Efficiency	มาตรา 4,42,46,47,48,49,50,52,53,54,55,56,60,62,66, 67,68,70,71,90,101,108,110 และ111
5.การรวมเป็นคณะบุคคลโดยสมัครใจ Voluntary Association	มาตรา 4,33
6.การเปิดรับสมัครสมาชิกไม่จำกัด Open Membership	มาตรา 43(7)
7.การจัดการและการควบคุมโดยหลักประชาธิปไตย Democratic Management and Control	มาตรา 40,43,50,55,58 และ 70
8.การมีอำนาจดำเนินการได้ด้วยตนเอง Autonomy	มาตรา 4,37,105,109 และ 120
9.แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินกิจการ โดยเหมาะสมและเป็นธรรม Fair and Just Distribution of the Results Arising out of the Co-operative	มาตรา 60 และ 86
10.การกำหนดไม่ให้นำเงินทุนสำรองมาแบ่งปันกัน Indivisible Reserve Funds	มาตรา 61 และ 86
11.การให้การศึกษ(แก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป)ให้ มากยิ่งขึ้น Promotion of Education	มาตรา 60(4), 108-118

ที่มา : อาบ นคะนันต์, เอกสารคำสอนวิชา กฎหมายสหกรณ์เปรียบเทียบ, สำหรับนักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ สหกรณ์, คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่ : 2542

การเติบโตของ สอ.มก.ระหว่างปี 2515 – 2547 (32ปี)*
 สถิติความเจริญเติบโตของสอ.มก.ระหว่างปี 2515 และ 2547 (32ปี) มีดังนี้:

รายการ	พ.ศ.		อัตราเพิ่ม**
	2515	2547	
1.สมาชิก (คน)	1,421	5,711	4 เท่า
สมาชิกสมทบ (คน)	ไม่มี	1,451	1,451
2.ทุนเรือนหุ้น (ล้านบาท)	4.210	1,898.757	451 เท่า
3.เงินรับฝาก	2.960	63,935.512	2,160 เท่า
4.ให้เงินกู้	8.940	4,702.039	526 เท่า
5.ลงทุนระยะยาว	0.00	2,538.299	2,538 เท่า
6.เงินทุนสำรอง	0.253	276.152	1,091 เท่า
7.ทุนสะสมตามข้อบังคับ	0.100	54.827	548 เท่า
8.สินทรัพย์รวม	9.252	8,895.545	961 เท่า
9.กำไรสุทธิ	0.634	201.881	318 เท่า

ที่มา : * รายงานกิจการประจำปีสอ.มก. พ.ศ.2515และพ.ศ.2547

** ตัวเลขคำนวณ โดยผู้เขียนบทความนี้

โครงสร้างด้านองค์การและด้านธุรกิจของ สอ.มก.

ก.โครงสร้างด้านองค์การของสอ.มก.ปี 2547

โครงสร้างด้านองค์การของสอ.มก.ปี2547 ประกอบด้วย

1. บุคคลในองค์การ
2. สินทรัพย์
3. กฎหมายพื้นฐาน

1. บุคคลในองค์การ ประกอบด้วย

1.1 สมาชิก	5,711	คน
สมาชิกสมทบ	1,451	คน

1.2 กรรมการดำเนินการ 15 คน

1.2.1 ประธานกรรมการเลือกจากสมาชิก ที่ดำรงตำแหน่งในมก.ตั้งแต่รองอธิการบดีขึ้นไป โดยเลือกตั้งในที่ประชุมใหญ่ประจำปี

1.2.2 กรรมการอีก 14 คน เลือกจากสมาชิกสายวิชาการ 7 คน และสายธุรกิจการ 7 คน โดยวิธีสรรหาตามระเบียบว่าด้วยการสรรหากรรมการสอ.มก.

1.2.3 กรรมการดำเนินการ 15 คน

- คณะกรรมการบริหาร	7	คน
- คณะกรรมการเงินกู้	7	คน
- คณะกรรมการการศึกษาประชาสัมพันธุ์	7	คน
- คณะกรรมการบริหารการเงิน	6	คน

1.3 ผู้ตรวจสอบกิจการ 3 คน

1.4 ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ 1 คน

1.5 ผู้ตรวจสอบภายใน 1 คน

1.6 ที่ปรึกษา 5 คน

1.7 พนักงาน 24 คน

- ผู้จัดการ 1
- รองผู้จัดการ 1
- ผู้ช่วยผู้จัดการ 2
- หัวหน้าฝ่ายการเงิน 1
- หัวหน้าฝ่ายธุรการ 1
- หัวหน้าฝ่ายสินเชื่อ 1

เจ้าหน้าที่ 17 คน

- การเงิน 2
- การบัญชี 2
- สินเชื่อ 4
- ประชาสัมพันธ์ 1
- ประมวล 1
- คอมพิวเตอร์ 1
- อาคาร 1
- ประจำวิทยาเขตกำแพงแสน 2
- ขับรถ 1
- นักการ 1

2. สินทรัพย์ (ล้านบาท) ปี 2547

	<u>ล้านบาท</u>	<u>ร้อยละ</u>
หนี้สิน	6,446.52	72.47
ทุนสหกรณ์	<u>2,449.02</u>	<u>27.53</u>
รวม	<u>8,895.54</u>	<u>100.00</u>

3. กฎหมายพื้นฐาน

3.1 พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ.2542

3.2 กฎข้อบังคับ ที่ออกใช้โดยผู้มีอำนาจหน้าที่ตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ 2542

3.3 ข้อบังคับของสหกรณ์

3.4 ระเบียบของสหกรณ์

ข. โครงสร้างด้านธุรกิจขององค์กร ปี 2547

1. การพัฒนาการออมทรัพย์ของสมาชิกในรูปค่าหุ้นและในรูปเงินฝาก

(ล้านบาท)

ค่าหุ้น	เงินฝาก	รวม
1,898.76	6,393.51	8,292.27
(22.90)	(77.10)	(100.00)

2. การพัฒนาการให้สินเชื่อเพื่อเพิ่มทรัพย์สินและสวัสดิการของสมาชิก

(ล้านบาท)

สินเชื่อระยะสั้น	สินเชื่อระยะยาว	รวม
(ตลาดเงิน)	(ตลาดทุน)	
1,100.00	3,602.07	4,702.07
(23.39)	(76.61)	(100.00)

3. กำไรขั้นต้น และกำไรสุทธิประจำปี 2546ของสอ.มก. เทียบกับของสหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศ

กำไรขั้นต้น	สอ.ทั้งประเทศ (1)		สอ.มก. (2)	
	ล้านบาท	%	ล้านบาท	%
รายการ				
รายได้	27,276.46	100.00	409.24	100.00
ต้นทุน	7,226.11	26.49	155.60	38.02
กำไรขั้นต้น	20,050.35	73.51	253.64	61.98
<u>กำไรสุทธิประจำปี</u>				
รายได้	31,545.06	100.00	409.24	100.00
ค่าใช้จ่าย	10,973.95	34.79	207.36	50.67
กำไรสุทธิประจำปี	20,571.11	65.21	201.88	49.33
กำไรสุทธิต่อหุ้น (บาท)	-	0.00	1.06	10.06

ที่มา : (1).กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ; รายงานผลการดำเนินการและฐานะการเงินสหกรณ์ทุกประเภท ประจำปี 2546 ตารางที่9 (2). สอ.มก ; รายงานกิจการประจำปี 2547, งบกำไรขาดทุน

4. การตั้งราคาซื้อและราคาขายสินค้า ของสอ.มก.ปี 2546 (เริ่มใช้ 1 กรกฎาคม 2546)

1. ราคาซื้อสินค้า (เงินฝาก) หรืออัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

เงินฝากออมทรัพย์	2.00 % ต่อปี
เงินฝากออมทรัพย์พิเศษ	2.75 % ต่อปี
เงินฝากประจำ	3.00 % ต่อปี
เฉลี่ย	2.58 % ต่อปี

2. ราคาขายสินค้า หรืออัตราดอกเบี้ยเงินกู้

เงินกู้	5.50 % ต่อปี

5.วิเคราะห์การตลาดเงิน*** (ให้ส่งคืนเงินกู้ภายในหนึ่งปี) และ ตลาดเงินทุน (ให้ส่งคืนเงินกู้เกินหนึ่งปี) ของสอ.มก. ปี 2548

รายการ	ร้อยละต่อปี
1). ราคาขายปลีกสินค้า (ดอกเบียเงินกู้) (Retail Price = Pr)	5.50
2). ราคาซื้อสินค้าจากผู้ผลิต (เงินออม) (อัตราดอกเบี้ยเงินฝากเฉลี่ย) (Factory Price = Pf)	2.58
3). ต้นทุนการตลาด (Marketing cost)	2.92
4). ส่วนเหลือการตลาด $\frac{5.50 - 2.58}{5.50} \times 100$ (Marketing margin)	53.09
5). ส่วนแบ่งของผู้ผลิต $\frac{2.58}{5.50} \times 100$ (Savings Producer's Share)	46.91
6). ประสิทธิภาพการตลาด $\frac{5.50}{2.92} \times 100$ (Marketing Efficiency)	188.36

ที่มา *** ตัวเลขดิบจากข่าวสอ.มก ปีที่ 22 วันที่ 10 พฤศจิกายน 2548

. ตัวเลขคำนวณโดยผู้เขียนบทความนี้

6. เกณฑ์การจัดสรรกำไรสุทธิเป็นทุนสำรองของ สอ.มก.ที่ควรจะเป็น

(1). พ.ร.บ. สหกรณ์พ.ศ. 2542 มาตรา 60 บัญญัติไว้ว่า “ในการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ...”

ในงบดุลปี 2547 แจกแจงทุนของสหกรณ์ไว้ดังนี้

	<u>ล้านบาท</u>	<u>%</u>
- ทุนเรือนหุ้นๆละ10.00บาท ที่ชำระเต็มมูลค่าแล้ว	1,898.76	77.53
- ทุนสำรอง	276.15	11.30
- ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบ และอื่น ๆ	54.83	2.23
- กำไร (ขาดทุน) จากเงินลงทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น	17.40	0.71
- กำไรสุทธิประจำปี	201.88	8.24
<u>รวมทุนของ สอ.มก.</u>	<u>2,449.02</u>	<u>100.00</u>

(2). เกณฑ์การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีเป็นทุนสำรองของสอ.มก.ไม่ควรต่ำกว่า ร้อยละ 30.00เท่ากับที่บริษัทจำกัดต้องเสียภาษีให้รัฐจากกำไรสุทธิประจำปีในอดีตร้อยละ30.00 เหตุผลก็คือ ทุนสำรองของสหกรณ์เป็นฐานแห่งความมั่นคงทางการเงินของสหกรณ์ ดีกว่าทุนเรือนหุ้นซึ่งอาจลดลงได้ เพราะสมาชิกถอนหุ้นเมื่อหมดสมาชิกภาพ แต่ทุนสำรองจะคงอยู่เพื่อใช้ชดเชยการขาดทุน ซึ่งเป็นการปกป้องทุนเรือนหุ้นของสมาชิก ไม่ให้ลดมูลค่าอีกด้วย

กฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ของต่างประเทศ เช่น ของประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับให้สหกรณ์สะสมทุนสำรองให้มากกว่าทุนเรือนหุ้นสองเท่าตัว แล้วสหกรณ์นั้นอาจอนุญาตให้สมาชิกของดส่งเงินค่าหุ้นได้

ทุนสำรองของสอ.มก. มีอัตราส่วนต่อทุนเรือนหุ้น เพียงร้อยละ 14.54 (276.15 / 1,898.76) ในปี 2547 นับว่าน้อยมาก ควรจะเป็นร้อยละ 30.00 ของทุนเรือนหุ้นในปี 2547 คือ 569.63 ล้านบาท กล่าวคือ ควรยกยอดกำไรสุทธิประจำปี ที่จะต้องเสียภาษีให้รัฐ เป็นทุนสำรองเพื่อความมั่นคงทางการเงินของสอ.มก. ซึ่งจะทำให้สัดส่วนของหนี้สินต่อทุนของสหกรณ์ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน (ปี 2547) ซึ่งหนี้สินสูงกว่าทุนของสหกรณ์ ประมาณ 3 เท่าตัว (6,446.52 / 2,449.02)

สรุป

1. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นมหาวิทยาลัยแรกในประเทศไทย ที่เปิดสอนวิชาการสหกรณ์ ระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2486 และก่อนนั้นบูรพาจารย์ผู้ก่อตั้ง มก.ก็ได้ เป็นผู้ให้การศึกษอบรมวิชาการและวิธีการปฏิบัติ เกี่ยวกับการสหกรณ์มาตั้งแต่มีการจัดตั้งสหกรณ์แห่งแรกขึ้นในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2459

2. บุคลากร มก. ได้รวมกันเป็นคณะบุคคล ขอจดทะเบียนจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์ร้านค้า ในชุมชนสังกัดมก. เมื่อ พ.ศ.2502และพ.ศ.2508 ตามลำดับ

3. สมาชิกสอ.มก. ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการดำเนินการสหกรณ์ แตกต่างกันไปตามกาลเวลา แต่ที่ยังเป็นหลักการอยู่อย่างหนึ่งก็คือ กำหนดให้ผู้บริหารระดับสูง ของมก. เป็นประธานกรรมการสอ.มก. เพื่อประโยชน์ในเรื่องการปกครอง และการสวัสดิการของบุคลากรมก. และของบุคลากรมก. ที่เป็นสมาชิก สอ.มก.

4. สหกรณ์ เป็นตลาดมีรูปแบบพิเศษส่วนบุคคลที่จดทะเบียนเป็นสมาชิก ในแง่กฎหมาย สหกรณ์เป็นตัวแทนมวลสมาชิกในการทำหน้าที่การตลาดทุกอย่าง รวมทั้งหน้าที่ซื้อสินค้ามาจัดจำหน่าย และหน้าที่รวบรวมสินค้าของสมาชิกออกจำหน่ายให้เกิด “การประหยัดต่อขนาด” (Economies of Scale) ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สหกรณ์

5. แนวคิดพื้นฐานที่เป็นอุดมการณ์ของสหกรณ์ (Cooperative Values) นั้น ต้องแปลงเป็นหลักการ (Principles) และแปลงเป็นวิธีการปฏิบัติ (Practices) ตามลำดับ วิธีการต้องอยู่ในกรอบของหลักการและหลักการต้องอยู่ในกรอบของอุดมการณ์ เชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน

6. อุดมการณ์และหลักการของสหกรณ์สากลได้นำมาบรรจุไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ของประเทศไทยแล้ว คือ พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ.2542 ส่วนวิธีปฏิบัติได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ ซึ่งที่ประชุมใหญ่สมาชิกสหกรณ์เป็นผู้กำหนดต้องขอจดทะเบียนตามกฎหมายจากนายทะเบียนสหกรณ์ การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของสหกรณ์ ก็ต้องขอจดทะเบียนการแก้ไขเพิ่มเติมให้เรียบร้อยก่อนจึงจะใช้บังคับได้

7. สอ.มก. มีความเจริญเติบโตระหว่างปี 2515 – 2547 (32ปี) ใน 9 ด้าน แต่ละด้านมีอัตราการเติบโตหลายเท่าตัว

8. การวิเคราะห์โครงสร้างด้านองค์การและโครงสร้างด้านธุรกิจปี 2547 ของบทความนี้พบว่า

1. โครงสร้างขององค์กรประกอบด้วย บุคคลในองค์กร สินทรัพย์ขององค์กร และกฎหมายพื้นฐานที่เป็นกรอบการดำเนินงาน

2. โครงสร้างด้านธุรกิจประกอบด้วย

2.1 การพัฒนาการออมทรัพย์ของสมาชิกในรูปค่าหุ้นและในรูปเงินฝาก

2.2 การพัฒนาการให้สินเชื่อ เพื่อเพิ่มทรัพย์สินและสวัสดิการของสมาชิก

2.3 กำไรขั้นต้น และกำไรสุทธิประจำปี 2546ของสอ.มก.เทียบกับของสหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศ

2.4 การตั้งราคาซื้อและราคาขายสินค้า (เงินออม) ของสอ.มก. (เริ่มใช้ 1 ก.ค. 2546)

2.5 วิเคราะห์การตลาดเงิน และตลาดเงินทุนของสอ.มก. ปี2548

2.6 เกณฑ์การจัดสรรกำไรสุทธิเป็นทุนสำรองของสอ.มก. ที่ควรจะเป็น

ข้อเสนอแนะ

1. สมาชิก สอ.มก.ทุกคน เป็นบุคลากรมก. ซึ่งเป็นผู้นำและต้นตำรับด้านวิชาการและด้านปฏิบัติของกิจการสหกรณ์ควรมีใจในเกียรติยศอันนี้ และควรใช้ประโยชน์ของสอ.มก. ให้ตรงตามอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการปฏิบัติ อย่างนำผู้อื่นให้หลงทาง

2. สิทธิประโยชน์ของสอ.มก.ปี2547 ประกอบด้วยหนี้สินค่อนข้างสูง ถึงร้อยละ 72.47 และหนี้สินดังกล่าวนี้ เป็นหนี้เงินรับฝากเกือบทั้งสิ้น ควรแปลงหนี้เงินรับฝากเป็นทรัพย์สินของสมาชิก และของสหกรณ์โดยเร็ว ก่อนเจ้าของเงินฝากจะถอนเงินไปฝากสถาบันอื่นที่ให้ดอกเบี้ยเงินฝากสูงกว่า

3. สอ.มก.ควรจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เป็นทุนสำรองไม่ต่ำกว่าปีละ 30% เท่ากับที่บริษัทจะต้องจ่ายเป็นภาษีให้แก่รัฐ แต่สหกรณ์ได้รับยกเว้น แม้กฎหมายสหกรณ์กำหนดให้จัดสรรกำไรสุทธิประจำปีเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบก็ตาม เพราะเมื่อมีทุนสำรองมากยิ่งขึ้นทำให้สอ.มก.มีความมั่นคงทางการเงิน ทำให้ค่าหุ้นของสมาชิกมั่นคง และทำให้สัดส่วนหนี้สินต่อทุนของสอ.มก.ดียิ่งขึ้น

สหกรณ์ในต่างประเทศ เช่นประเทศญี่ปุ่นกำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ บางประเภทให้สะสมทุนสำรองให้มากกว่าทุนเรือนหุ้นสองเท่าตัว

อาบ นคะจัด

4 ธันวาคม 2548